

4. Таранюк А. О. Проблемні аспекти уніфікації законодавства України на шляху до єдиного правового простору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Вип. 40, т. 1. С. 15–19.

5. Пасмор Ю. В. Окремі питання структурно-семантичної консолідації законодавства: соціально-правовий аспект. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2014_1_5.pdf (дата звернення: 07.03.2019).

6. Саробаєва Г. М. Систематизація адміністративного законодавства України: проблеми визначення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 6 (15). С. 135–138.

Одержано 11.03.2019

УДК 364.632-053.2/5

Тетяна Олександрівна БОРЕЦЬ,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції

навчально-наукового інституту № 1

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8909-7130>

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Домашнє насильство – це загальна проблема, а також одна з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. Ще більш серйозні виклики для сучасного цивілізованого суспільства несе домашнє насильство над дитиною.

Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини у 1991 році та внесла відповідні зміни до національного законодавства згідно з тими міжнародними стандартами, які зазначені у цьому документі. Право дітей в Україні на захист від усіх форм насильства гарантується статтями 28 і 52 Конституції України, відповідно до яких ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню або покаранню.

Значним кроком України уперед, який визначив проблему забезпечення прав дітей, відповідних умов та механізмів для їхнього гармонійного розвитку загальнонаціональним пріоритетом, став Закон України «Про охорону дитинства», який узаконив засади державної політики у сфері дитинства. Так, у статті 10 встановлено, що кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності[1].

Більшість людей і не підозрює, що насильство має безліч облич. Воно не тільки носить фізичний характер, але й може бути моральним, психологічним, економічним та сексуальним.

Відповідно до пункту 3 статті 1 Закону України від 7 грудня 2017 року «Про запобігання та протидію домашньому насильству», домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [2].

Насильство над дітьми – проблема, яка завжди існувала і, скоріш за все, ще дуже довго буде існувати у сучасному суспільстві. Особливо небезпечними формами проявів насильства є торгівля дітьми, залучення до жебрацтва, проституція, сексуальна і економічна експлуатація, позбавлення житла, коштів для існування, зневага потребами й інтересами.

Слід зазначити, що поширення насильства нажалі є характерним для сучасного суспільства. Цьому сприяють війни, розповсюдження зброї, наркотиків, зростання кількості таких злочинів, як убивства, зґвалтування, збройні напади тощо. Ці негативні чинники відображаються й на родинних відносинах. І самі близькі стають для дитини швидше джерелом погрози, ніж надійності й безпеки. Діти є самою незахищеною і уразливою частиною суспільства, повністю залежною від дорослих. Саме по їх провину діти стають жертвами домашнього насильства, опиняються в зонах стихійних і природних катастроф, військових дій тощо.

Найчастіше жертвою насилля стають: – діти, що виховуються в умовах жорстокого поводження в сім'ї і як наслідок вони вороже сприймають світ, готові бути або жертвами, або тими, хто здійснює насилля; – діти, що виховуються в умовах бездоглядності, емоційного відкидання з боку батьків; – діти, що мають відставання в психофізичному розвитку; – діти, які легко піддаються навіюванню та нездатні реально оцінити небезпеку і протистояти насиллю; – діти "вулиці"; – діти, які виховуються в умовах безумовного підкорення і як наслідок не можуть сказати "ні", не мають чітких внутрішніх меж свого "Я"; – діти з нервово-психічними розладами; – маленькі діти в силу своєї безпомічності; – недоношені або з малою вагою так як вони дратівливі, більше плачуть, тому більше проблем для батьків [3].

Насильство над дитиною, як зазначає Е. Волкова, – це фізичний, психологічний, соціальний вплив на дитину з боку іншої людини (дитини чи дорослого), сім'ї, групи або держави, які примушують її переривати значущу діяльність і виконувати іншу, що суперечить їй, або загрозливу її фізичному чи психологічному здоров'ю і цілісності [4, с. 78]. З насильством дитина може зіштовхнутися будь-де: вдома, у дитячому садочку, школі, на вулиці, в громадському транспорті тощо.

Жорстоке поводження може викликати стрес, впливає на розумовий розвиток дитини, особливо в перші роки життя, але також і в підлітковому віці. Воно може провокувати когнітивні порушення і сприяти виникненню проблем в області поведінки, а також фізичного та психічного здоров'я. При цьому нерідко розвиваються ознаки психічних розладів, таких як депресія, підвищена тривожність, розлади з боку системи травлення, поведінкові проблеми, спроби самогубства, заподіяння шкоди самому собі і протизаконне вживання лікарських і наркотичних речовин.

Жорстоке поводження з дітьми може бути причиною майже чверті психічних розладів, особливо, якщо воно супроводжується іншими несприятливими і негативними переживаннями дитинства, впливає на хід навчання в школі, перешкоджає отриманню необхідних знань і погіршує перспективи працевлаштування.

Розрізняють чотири основні форми жорстокого поводження та зневажання дітей:

1. Фізичне насильство – дії або відсутність дій з боку батьків або інших дорослих, в результаті яких фізичне або розумове здоров'я дитини порушується, або знаходиться під загрозою пошкодження (наприклад, тілесні покарання, удари долонею, стусани, опіки, задушення, грубі хапання, штовхання, застосування палиці, ножа). Фізичне насильство включає також залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, пропонування їй отруйних засобів чи медичних препаратів, що викликають одурманення (наприклад, снодійних, не прописаних лікарем), а також спроби удушення чи втоплення дитини.

2. Сексуальне насильство – використання дитини дорослою людиною чи іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди. Сексуальне насильство над дітьми – це: а) зловживання владою з боку більш сильної або старшої особи щодо дитини, що, як правило, зумовлює втрату дитячої довіри; б) сексуальна діяльність (її здійснення або погрожування нею) між дитиною і більш сильною або старшою особою.

3. Психологічне (емоційне) насильство – постійна чи періодична словесна образа дитини, погрози з боку батьків, опікунів, учителів, вихователів, приниження її людської гідності, звинувачення її в тому, у чому вона не винна, демонстрація нелюбові, ворожості до дитини. До цього виду насильства належать також постійна неправда, обман дитини (у результаті чого вона втрачає довіру до дорослого), а також ситуації, коли вимоги до дитини не відповідають її віковим можливостям.

4. Зневага інтересами і потребами дитини – відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, освіті, вихованні (наприклад, залишення без нагляду, отруєння) [5].

На жорстоке поводження з дітьми, взаємодіючи, впливають біологічні, соціальні, психологічні, культурні, економічні фактори і фактори зовнішнього середовища. Більшість факторів індивідуального рівня пов'язані з батьками та іншими дорослими.

Молоді, самотні і бідні батьки з низьким освітнім рівнем більш схильні до жорстокого поводження зі своїми дітьми. Існує сильний зв'язок з психічним здоров'ям батьків, а також з існуванням в сім'ї проблеми зловживання алкоголем і наркотиками, випробовуванням батьками стресом і невідповідністю до виховання дітей.

Насильство з боку інтимного партнера (домашнє), сімейні конфлікти і низька згуртованість сім'ї також пов'язані з жорстоким поводженням з дітьми. Жорстоке поводження з дітьми в більшості поширене в знедолених спільнотах. В таких районах фактично відсутній "соціальний капітал" - інститути, зв'язку і норми, що визначають соціальну взаємодію в суспільстві – при наявності великої кількості точок продажу алкоголю. Соціальна та культурна прийнятність

тілесного покарання дітей, рівень нерівності, економічний стрес і законодавство можуть сприяти посиленню жорстокого поводження з дітьми.

Отже, фактори, що захищають від жорстокого поводження, включають міцні відносини між батьками і дітьми, гарне розуміння батьками особливостей дитячого розвитку, здатність батьків приймати виклики і відповідати на них (стійкість), розвинена соціальна підтримка, а також емоційна і соціальна компетентність дітей.

Список бібліографічних посилань

1. Про охорону дитинства : закон України від 26.04.2001 № 2402-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 12.02.2019).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 12.02.2019).

3. Войтова Л. В. Соціально-педагогічна робота щодо профілактики насильства над дітьми в сім'ї. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2013. № 1. С. 79–86. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/spttp_2013_1_12.pdf (дата звернення: 12.02.2019).

4. Волкова Е. Система защиты детей и подростков от насилия и жестокого обращения. Социальная педагогика. 2007. № 4. С. 77–79.

5. Проблеми насильства над дітьми у сучасному суспільстві. URL: http://justmykolaiv.gov.ua/problema_nasilstva_nad_ditmi_u_suchasnomu_suspilstvi (дата звернення: 12.02.2019).

Одержано 12.03.2019

УДК [347.1:342.731](477)

Маріанна Петрівна БРИНЧАК,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА СВОБОДИ СВІТОГЛЯДУ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Кожна самостійна, демократична, суверенна держава світу прагне втілити, закріплени міжнародним законодавством, основні права і свободи людини і громадянина. На даний час в Україні набуває особливої актуальності та необхідності закріплення і здійснення такого особистого немайнового права, як свобода світогляду та віросповідання. Певні події, які відбуваються зараз на сході країни, та в державі в цілому, спрямування розвитку країни під впливом євроінтеграції, отримання Томосу автокефалії церкви повинні активувати ще більше громадян, щоб їх законні права не порушувалися, а навпаки вони мали можливість їх повноцінно здійснювати та захищати. Саме тому є необхідним визначити як здійснюється законне право свободи світогляду та віросповідання, та що для цього потрібно.

З теоретичної точки зору багато досліджень були направлені на визначення здійснення особистих немайнових прав. Проблематика права на свободу світогляду та віросповідання, як цивільного права, з боку здійснення, охорони та захисту, досліджувалась в юридичній літературі такими вченими, як Р. О. Стефанчуком, О. В. Синегубовим, Д. О. Вовк, Г. П. Лупаревим, А. І. Ковлером, С. О. Сліпченком, Л. В. Красицькою, О. Н. Єрмоловой, А. В. Трофименком, С. С. Алексєєвим, Л. О. Красавчиковою, Н. С. Кузнецовою, О. С. Іоффе, З. В. Ромовською та ін.

Оскільки, зазначена тема знаходиться на перетині релігієзнавства та права, тому варто врахувати, що в цьому напрямку в галузі релігієзнавства проводили свої дослідження такі науковці, як В. Арутюнов, А. М. Колодний, В. Ципін та ін.

Під здійсненням права розуміють реалізацію тих можливостей, які надавалися законом або договором власнику суб'єктивного права. Крім того, важливим є те, що здійснення особистих немайнових прав — це одна із стадій їх реалізації, під час якої фізична особа, вчиняючи юридичне значимі діяння (дії або бездіяльності) безпосередньо або через інших осіб трансформує об'єктивно існуюче право, у вигляді норми права, в право суб'єктивне, у вигляді створених для себе прав та обов'язків¹.

Цивільний кодекс України в статті 272 передбачає здійснення особистих немайнових прав, де зазначається, що фізична особа здійснює особисті немайнові права самостійно. В інтересах малолітніх, неповнолітніх, а також повнолітніх фізичних осіб, які за віком або за станом здоров'я